

 TÁRSADALMI KLÍMA RIPIORT

TÚL A MEGMAGYARÁZHATÓN

Az ezotériáról

2010. február 2.

TARTALOM

> Hogyan vélekednek a magyarok az ezotériáról?

>>> 3. oldal

> Hogyan van jelen a közéletben az ezotéria?

>>> 8. oldal

> Hogyan van jelen a gazdaságban az ezotéria?

>>> 13. oldal

> Ezotéria a médiában

>>> 15. oldal

A Társadalmi Klíma Riportról

Társadalmi Klíma Riport címmel a TÁRKI és az Image Factory a közvéleményt leginkább foglalkoztató témákat járja körül:

Reprezentatív kutatás segítségével vizsgáljuk meg, **miként vélekednek az emberek** az aktuális kérdésekről.

Részletes kommunikációs- és médiaelemzés során állapítjuk meg, **hogy a politikai és az üzleti élet szereplői hogyan kapcsolódnak** a témáról folyó párbeszédhez.

Vizsgálatunk arra is kiterjed, **hogy a média miként dolgozza fel** a napirenden lévő ügyeket.

Módszertanunk tudományos alapokon nyugszik, elemzésünk során mégis igyekszünk kerülni a tudományos szakzsargont. Célunk ugyanis, hogy mindenki számára érthetően, gyorsan befogadhatóan, a lényeges összefüggésekre fókuszálva adjunk átfogó és izgalmas képet a mindannyunkat érintő jelenségekről.

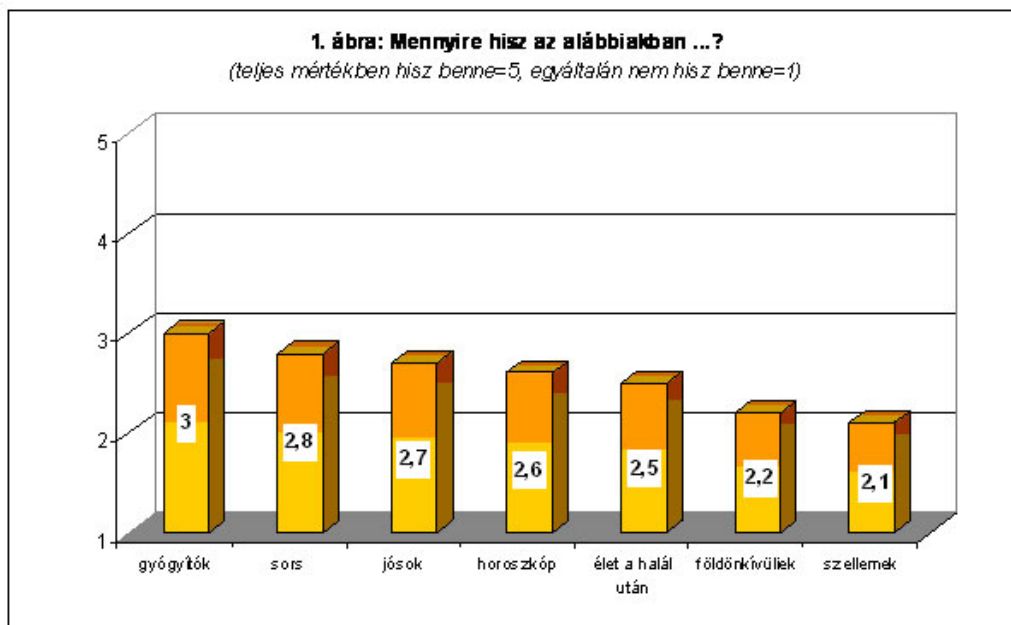
A Társadalmi Klíma Riport aktuálisan vizsgált témái az adott időszak leggyakrabban napirenden lévő ügyei közül kerülnek ki.

A köznyelvben ezoterikusnak nevezzük mindazokat a tanokat, hiteket, meggyőződéseket, amelyek a tudományos világképen, a racionálisan megmagyarázhatón túlmutatnak, illetve a – szó görög eredetijének megfelelően – az élet nagy kérdéseire „belül” keresik a választ. Ezoterikus az a tudás, amely a beavatottak, a megvilágosodottak birtokában van, és gyakorta szemben megy a mainstream tudomány, vagy a nagy világvallások kánonjával.

Mit gondolnak, az ezotériáról a magyarok, van-e köze a politikának a témához, hatással van-e a gazdaságra vagy éppen a mai médiára?

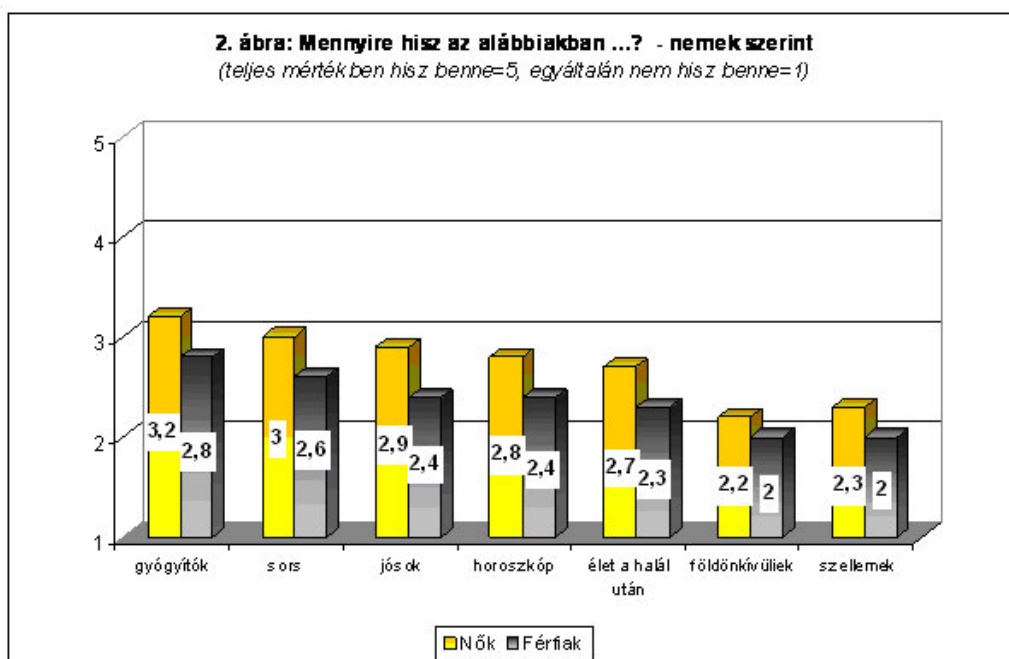
HOGYAN VÉLEKEDNEK A MAGYAROK AZ EZOTÉRIÁRÓL?

A megkérdezett hétféle ezotéria fajta közül az emberek leginkább a gyógyítókban, legkevésbé a földönkívüliek és szellemek létezésében hisznek.

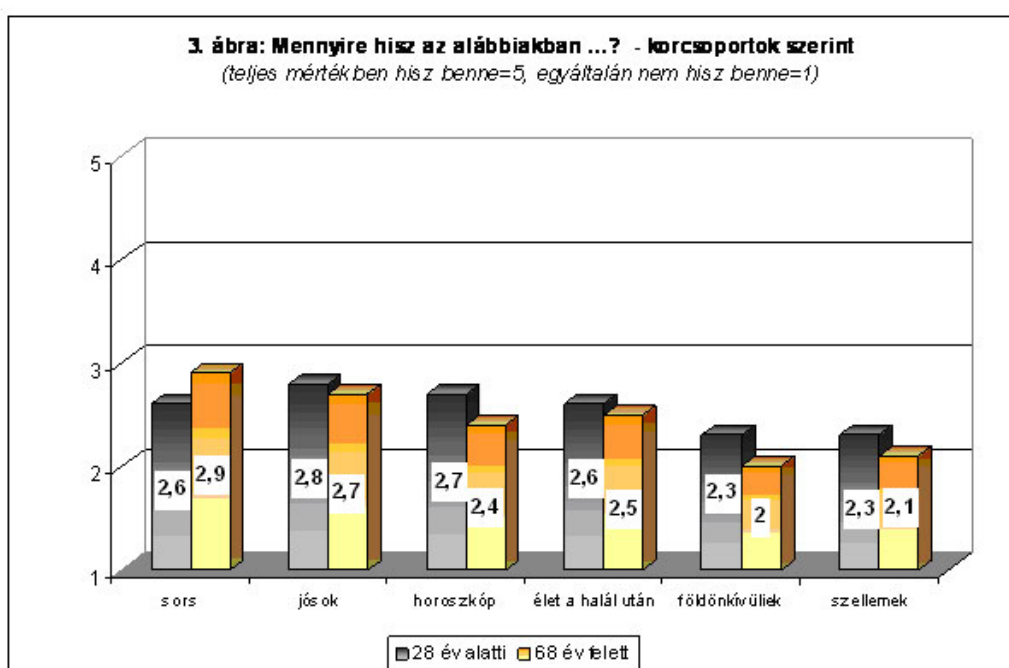
Az ezotéria elfogadottsága – a gyógyítók kivételével – a lehetséges középérték (3) alatt van. Kisebb mértékben hisznek az emberek a sorsszerűségben, s az erre épülő szolgáltatásokban (jós és horoszkóp), illetve a halálon túli éltben. Ennél is kevesebben vélik úgy, hogy léteznének UFO-k és szellemek.

A demográfiai jellemzők alapján, egyetlen dimenzióban, a nemek között tapasztalható erős eltérés abban, hogy valaki hisz-e vagy sem az ezotériában (kivétel ez alól az UFO-jelenségekkel szembeni hit). Mint a 2. ábra mutatja az ezotériában leginkább a nők hisznek.

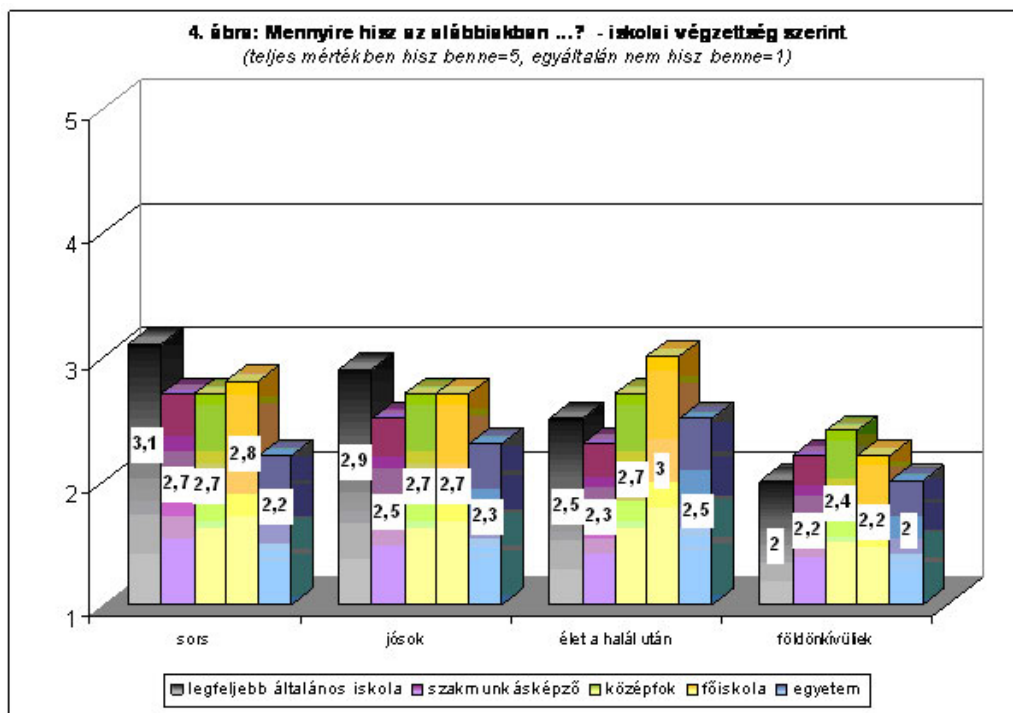
Látni fogjuk, hogy más társadalmi csoportok között is van eltérés az ezotériához való viszonyban, de a nők ezotéria iránti fogékonysága ezeknél erősebb, s nem csökken akkor sem, ha a többi különbség (pl. az életkor) hatását kiszűrjük.

Azt vártuk, hogy a kor növekedésével (a hagyományok, a halál közeledése) nő az ezotéria iránti érzékenység. Ezzel szemben azt tapasztaltuk, hogy a korcsoportok között nincs nagy eltérés az ezotéria iránti fogékonyságban, s ami kis eltérés tapasztalható az inkább azt sejteti, hogy a fiatalabb korcsoportok hajlamosabbak az ezotéria befogadására.

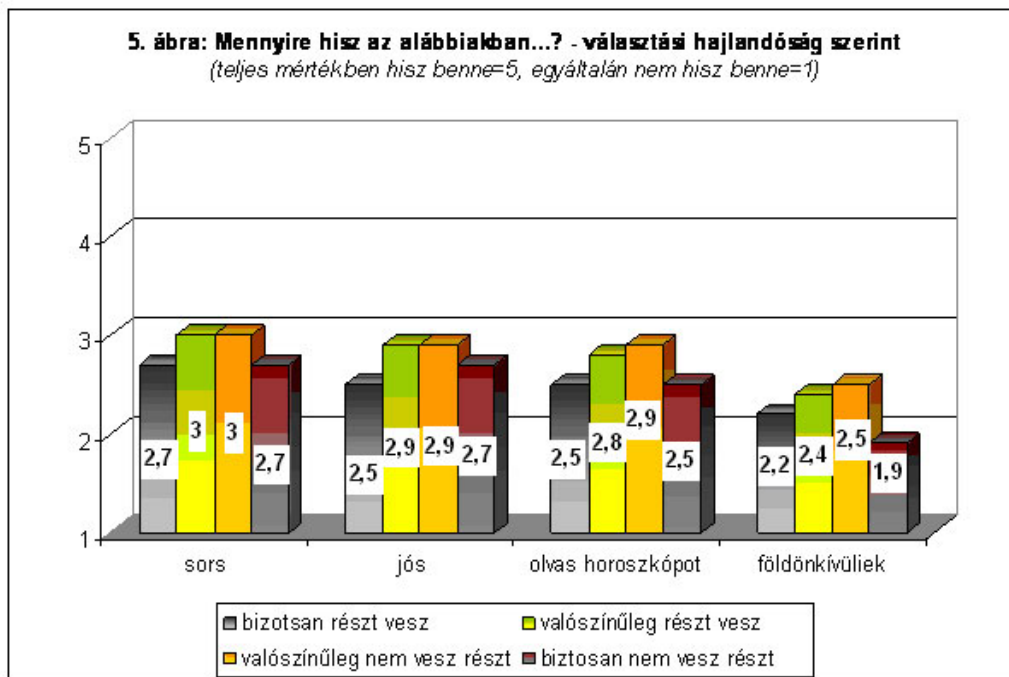
Azok a sztereotípiák sem igazolódtak, hogy az ezotéria elterjedtebb volna az „elmaradott és szegény” Északon, vagy a „kozmpolita és züllött erkölcsű” Budapesten. Sem regionálisan, sem településnagyság szerint nincsenek jelentős eltérések az ezotériához való viszonyban.

Az iskolai végzettség, amelyről tudjuk, hogy általában befolyásolja a világnézet alakulását, csak négy ezotéria fajta esetében hat erősen, s a hatás ezekben az esetekben sem azonos irányú.

Míg a sorsba, s a jövőmondásba vetett hit csökken az iskolai végzettség növekedésével, addig a másik két esetben a közepes szintű iskolázottság (nyilván a nők magas arányával összefüggésben) hajlamosít az ezotériára.

A választási hajlandósággal az ezotéria sajátos módon függ össze – a kialakulatlan vélemény (akik nem biztosak benne, hogy részt vennének a választásokon) növeli az ezotériára való hajlamot. Ez azt is jelentheti, hogy a határozott vélemény, a szilárd nézetrendszer, kiforrott világnézet csökkenti a nyitottságot a megmagyarázhatatlan jelenségek felé.

A sors erejébe, illetve a jövőmondásba vetett hit az átlagosnál erősebben van jelen a mintába került kisszámú cigány kisebbségre (3,2 és 3,3 átlagpont), illetve azokra, akik szerint a jövőben sokkal rosszabb lesz családjuk anyagi helyzete, mint jelenleg (3-3 átlagpont).

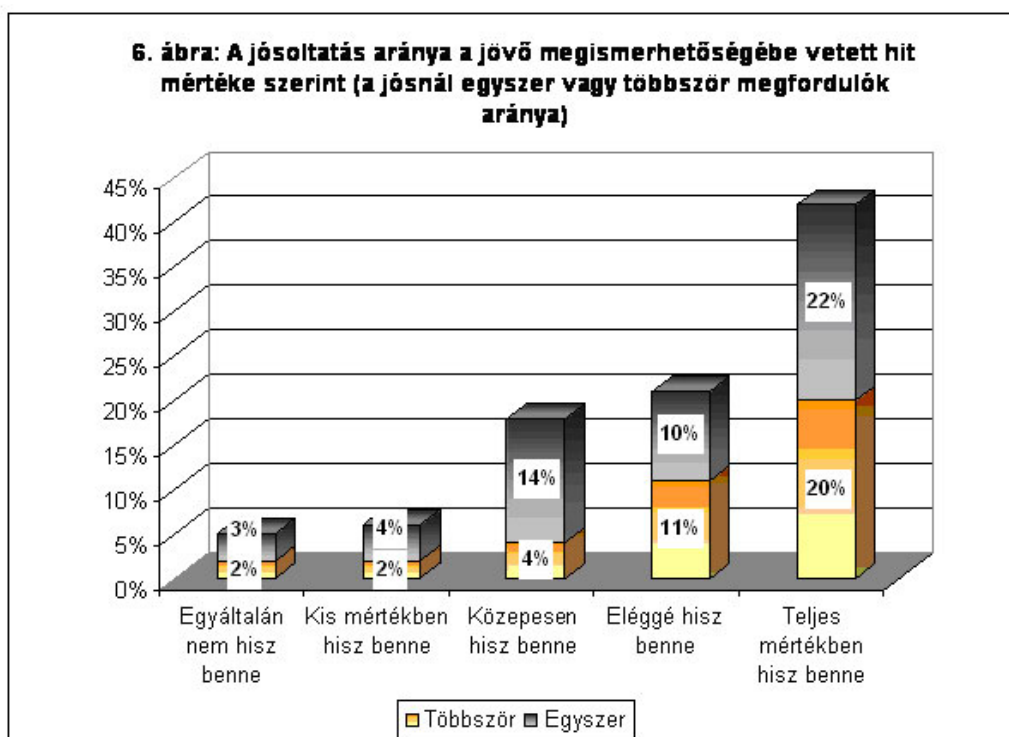
Az ezotériára való fogékonyság kumulált értéke¹ három társadalmi csoportban magasabb szignifikánsan az átlagnál: a cigányok (20 átlagpont), a nők (19 pont) és a választási részvételben bizonytalanok (19 átlagpont) esetében. Az, hogy az ezotéria elfogadása egyfajta világnézet sejteti az a tény, hogy a hét ezotéria típus elfogadása közötti korreláció erős (0,4 feletti, de egyes esetekben 0,7 körüli).

Az ezotéria a lakosság mindennapjainak nem része. A megkérdezettek negyedével (24%) már történt sorszerű esemény, ötöde (20%) figyeli a horoszkóp alakulását, hetede (14%) járt már jósnál, illetve gyógyítónál, s egy kis csoport (4%, illetve 2%) találkozott már szellemmel vagy földönkívülivel – vagy viccelődik a kérdezővel.

Jósnál a nők 22%-a, a férfiak csupán 5%-a fordult már meg, s hogy ez a gyakorlat nem az idősekre jellemző, az (is) utal, hogy a jövőmondót valaha látottak aránya a GYES-en lévők körében 23%.

A sors kezét az átlagosnál nagyobb arányban érezték a Kelet- és Észak-Magyarországon élők (38% és 29%), a nők (32%), a GYES-en lévők, s a vállalkozók kis csoportja (33-33%). A sors azonos arányban jelent azok számára, akiket elér szerencsét vagy csapást (28, illetve 25%).² Két sors-érte csoport van, kik számára a csapás, s egy, akiknél a szerencse esélye nagyobb az átlagosnál: a cigányok és az ötvenes években születettek körében a csapás aránya (51%, illetve 44%), a hetvenes években születettek körében azok aránya, akiknek a sors szerencsét hozott (41%).

Az ezotéria elfogadása és a mindennapokban való fogyasztása természetesen összefügg (a korreláció értéke 0,2 körül van). Példaként álljon itt a jövőhöz való viszony és a jóslatás összefüggése.

HOGYAN VAN JELEN A KÖZÉLETBEN AZ EZOTÉRIA?

A történelemmel egyidős a szemlélet, amely az embert spirituális, az anyagi dimenziókon túlmutató lénynek tekinti. Az ókori vallások – így Mezopotámia vagy Egyiptom számos írásos emlékében is fennmaradt vallásai nem húztak a mai közfelfogás által vallott, éles határvonalat a hétköznapi és az emberi érzékelés határain túli világ között. Az egyiptomi halottkultusz világképe egyértelműen kifejezi, hogy az ember fizikai testén túl a lelke szabadon vándorol a következő világok között. Az ókori görögök vagy rómaiak hétköznapijait benépesítették az istenek és egyéb mitológiai figurák: mai szemmel természetes kapcsolatban éltek a túlvilág, az isteni szférák lakóival. Ismert, hogy a görögök nem indítottak háborút, vagy éppen nem kezdtek nagyobb építkezésbe, közösségi vállalkozásba anélkül, hogy meg ne kérdezték volna a Püthiát, Apollón papnőjét a Delphoi jósdában.

A kereszténység államvallássá szilárdult monoteizmusa azonban megváltoztatta a civilizált ember természetfelettihez fűződő viszonyát, illetve annak helyét a társadalmi érintkezésben. A Biblia szerint már a mózesi törvények tiltották a bűbájosságot, míg az egyházi kánon az igazság keresése érdekében mindenkit arra buzdít, hogy a Szentlélekhez forduljon kérdéseivel. Az ember bűnbetésének története sem szól másról, mint a tiltott (mai értelemben okkult) tudás megszerzésének vágyáról. A katolikus egyház egyértelműen állást foglalt az okkultizmussal szemben.

„Mindenfajta jövendölés elvetendő: a Sátánhoz vagy a démonokhoz fordulás, a halottidézés és minden más praktika, mely hamisan azt hirdeti, hogy képes >>lérántani a leplet<< a jövendőről. A horoszkópok, az asztrológia, a tenyérjósolás, a kártyavetés, a jelek értelmezése, a jövöbelátás, a jósökhoz (médiúmokhoz) fordulás mind arra törekszik, hogy hatalma legyen az idő, a történelem és végső soron az emberek fölött; ugyanakkor kegyessé akarják tenni a titokzatos hatalmakat. Mindezek ellentmondanak a szerető félelemhez kapcsolódó tiszteletnek és imádásnak, mellyel egyedül Istennek tartozunk. [...] A spiritizmus gyakran jövendömondó vagy mágikus cselekményeket takar. Ezért az Egyház inti a híveket, hogy tartózkodjanak tőle. A hagyományos gyógy módok (természetgyógyászat) alkalmazása nem törvényesíthetik a gonosz hatalmak segítségül hívását és mások hiszékenységének kihasználását.” A Katolikus Egyház Katekizmusa: 2115-2117

A spiritualizmus különböző formái és a keresztény európai és angolszász kultúrkör nehezen fértek meg egymás mellett a történelem során. A középkor bigott vallásossága, a minden különbözőséget megnyirbáló uniformitás iránti vágya legmarkánsabban a boszor-

kányüldözésben testesült meg. VII. Ince pápa 1484-es bullája nyomán az egyházi inkvizítorok teljes jogot kaptak, hogy az iratban felsorolt tevékenységek űzőit (jövendömondók, varázslók, gyógyítók, rontáshozók stb.) üldözzék, a papok a szószékről figyelmeztessék a népet az üzelmeik veszélyeire. A bulla a boszorkányokat istentagadónak minősítette, azt hirdette, hogy az ördöggel cimborálnak. Az egyházi irat, és legfőképp a két szerzetes által – ugyan a hivatalos egyházi kánon ellenében – megfogalmazott Malleus Maleficarum (Boszorkányok pörölye, mellyel minden boszorkány és az ő eretnokságuk igen hathatósan eltiporható) kiáltvány hatására megkezdődött a boszorkányok üldözése, megbélyegzése, kivégzése, bebörtönzése, amely becslések szerint akár 9 millió ember halálát követelhette. Különböző volt azonban az európai központi és helyi hatalmak elkötelezettsége a kérdésben: a legtöbb embert a német fejedelemségekben kínozták meg (volt, hogy egy nap 133-at), a legkorábban a szekulárisabb Flandria vetett véget. Éppen Magyarország volt az, amelyet – köszönhetően Könyves Kálmán felvilágosult törvényeinek – elkerült a hullám, és relatíve igen kisszámú perre és kivégzésre került sor az évszázadok során. A feljegyzések szerint az első boszorkányégetés Sopronban volt 1502-ben (más források szerint az első boszorkányt valószínűleg 1565-ben, az utolsót 1756-ban égették meg).³ A kb. 200 év alatt 554 került bíró elé, közülük 192-t ítélték halálra, 151 vádlott sorsa ismeretlen, a többi felmentették vagy megúszták kisebb büntetéssel. Az egyik legszörnyűbb esetnek az 1728-as szegedi pert tartják, ahol 13 boszorkányt végeztek ki egyszerre. Legtöbbször azonban máglyahalál helyett arra kötelezték a vádlottakat, hogy szüntessék meg az általuk előidézett rontást. Erdélyben 1614-ben zajlott a legismertebb boszorkányper, melynek végén ugyan két vádlottat távollétükben halálra ítélték, ám Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kegyelemlevelet adott számukra, azzal a feltétellel, hogy nyomban elhagyják Erdélyt. A XVIII. század végén aztán rendeletek kezdték tiltani a boszorkányüldözést. Mai szemmel az évszázadokon át tartó üldözéshullám a katolikus egyház hatalma megszilárdítására, a különféle természetvallások végleges kiűzésére vonatkozó kísérletnek tekinthető, amely találkozott a kor emberének a természetfelettitől való félelmével.

Az ezt követő évszázadokban is gyakran ütközött össze a szellemvilágban, a természetfelettiiben, az ősi – gnosztikus – tudásban hívő spiritizmus a hatalommal és az egyházzal. A reneszánsz korban a gondolkodók és művészek előszeretettel kerestek szellemi előképet az ókorban, így az újplatonizmus néhány képviselőjének írásai, a zsidó kabalisztika, az ókori babiloni és egyiptomi tudás tanulmányozása egyaránt termékenyen hatot-

tak az olyan gondolkodókra, mint Paracelsus, Agrippa, Johannes Trithemius, Valentin Weigel, Jakob Böhme, vagy Giordano Bruno. A nyugati okkult tudás további állomásai a titkos lovagrendek és testvériségek voltak – például a Rózsakeresztesek – akiket az egyház üldözött, hiszen a keresztényivel szemben a gnosztikus tudást hirdették (ennek ellenére például a Templomosok között is gyakorta találunk gnosztikus tanok hirdetőit).

A korszerű spiritizmus első teoretikusának Emmanuel Swedenborgot tartják, aki a 17-18. század fordulóján fejtette ki a tevékenységét. Míg a kalandos életű spiritiszta, feltaláló, teoretikus folytonos istenkeresésének eredményeit osztotta meg a világgal, addig Dr. Franz Anton Mesmer ördögűzésszerű szertartásait – amelyek miatt Bécsből és Párizsból is menekülni kényszerült – a klinikai hipnózis előfutárai között tartják számon.⁴ A szélesebb nyilvánosság 1849-et követően John D. Fox metodista lelkész tevékenysége nyomán nyerhetett először betekintést a szellemvilágba.⁵ A lelkész és lányai különös kopogásra lettek figyelmesek a házban, majd kiderítették, hogy ott korábban gyilkosság történt. Később nyilvános előadásokat szerveztek, mozgalom formálódott köréjük, és 1855-ben a 28 millió amerikaiból 1 millió gondolta, hogy kapcsolatba lehet lépni a szellemekkel.⁶

Magyarországon Dr. Grünhut Adolf abaújszántói orvos és spiritiszta ügyködése nyomán alakult meg a Budapesti Szellem-búvárok Egylete 1871-ben, belügyminisztériumi bejegyzéssel, amely mindmáig a legnagyobb hatású tevékenységet fejtette ki a hazai szellemtudomány terén. A hamarosan több száz tagot számláló csoportot azonban többen megrágalmazták, így sajtóperben kellett igazukat bizonyítaniuk. A zsidó származású Grünhut egyébként spiritisztaként mindvégig megtartotta erős istenhitét, sőt a keresztény teológiához is közel került. A csoport a neves médiumok halála után is fennmaradt, egészen az 1940-es évekig virágzott, utódai ma is

léteznek, és az eredeti egyesület médiumai közül is élnek még néhányan.⁷

A 20. század alapvető változást hozott az ezoterikus tanok és vélekedések terjedésében: míg korábban a spiritualizmus szűk csoportok által ápolt tudást takart, addig az 1960-as években indult New Age mozgalom képeiben tömegméretűvé növekedett. A Vízöntő-korszak könnyed filozófiája széles – földrajzi és egyéb dimenziók mentén nehezen beskatulyázható – társadalmi rétegek a hagyományos fogyasztói társadalom értékrendjétől történő elfordulásához asszisztált.⁹ Az okkultizmus több válfaját lazán összekötő New Age – ide sorolható a reikitol a természetgyógyászatot át az agykontrollig szinte minden ma ismert ezoterikus iskola – komoly kihívást jelentett a kereszténység számára. A Vatikán több ízben is nekifutott annak, hogy értékelje, a nyilvánosságban is kezelje az elharapódzó jelenséget. II. János Pál regnálása alatt több esetben is említik utalásszerűen vagy nevesítve a különböző ezoterikus iskolákat, felhívva a figyelmet arra, hogy ezek, bár az anyagi lét kérdései felől a sokkal lényegesebb szellemiek felé terelik az emberek gondolatait, válaszkérésük sokszor helytelen, a hittel össze nem egyeztethető (a jelenlegi pápa, XVI. Benedek Joseph Ratzinger bíborosként maga is több megszólalást tett a témában).¹⁰ Végül 2003 februárjában adott ki a Szentszék egy komplett állásfoglalást a New Age-ről, amely ugyan összességében számos kedvező elemére hívja fel a figyelmet.¹¹ A dokumentum bemutatóján így fogalmaztak: „Elfogadó magatartást kell tanúsítani mindazon személyek iránt, akik az élet értelmét keresik [...] A New Age mozgalom [...] azzal az igénynyel lép fel, hogy értelmes választ adjon a kulturális válságra a béke, a kiengesztelődés és a kozmikus harmónia csillagjegye, a Vízöntő jegyében”.¹² Ugyanakkor annak súlyos veszélyeire is figyelmeztet, és felszólítja a papságot, hogy terjedését megakadályozandó minden eddiginél határozottabban hirdessék Isten igéjét. Kétségtel-

Ezoterikus nációk

Arról történészi-eszmetörténeti vita folyik, hogy például a náci Németország politikai vezetését mennyire befolyásolta az asztrológia, teozófia, keleti misztika, rituális mágia, az újpogányság, vagy az okkultizmus. Hitlerről mindenestre köztudott, hogy fontos döntések előtt kikérte mágusok, jósok tanácsát. Hatalmas állampárti intézményrendszere volt a Harmadik Birodalomban az ezotériának: egyedül a Német Örökség Szellemtörténeti Társaság kutatásaira 1935 és 1944 között többet költöttek, mint az USA az atombomba kifejlesztésére ugyanabban az időben.⁸ Heinrich Himmler és Hitler közvetlen helyetteseként működő Rudolf Hess voltak a leginkább érintettek a Crowley-féle okkultizmusban, de ez később összeütközésekhez vezetett a vezetésen belül, míg Martin Bormann meg nem tisztította a birodalmat az ezoterikusoktól, börtönbe vetett, internált sok mágust, felszámolta a lapjaikat, de az állampárti intézmények továbbra is megmaradhettek (az SS maga is egy szigorú szabályok szerint működő szekta volt).

len azonban – és erre a Vatikán is kedvező kontextusban hívja fel a figyelmet –, hogy a New Age, a korszerű ezoterizmus nemcsak spirituális, hanem életmódbeli útmutatásokat is ad a követőknek, így annak okkult eszmerendszerén túl lényegi eleme az ökológiai szemlélet (ennek gazdasági hatásairól ld. később). Ennek ellenére az „alapítók” közül (mint pl. David Spengler, a programadó Revelation: The Birth of a New Age című könyv szerzője) elfordultak tőle felszíniessége miatt, és új utakat kerestek. A New Age egyik politikai velejárója volt, hogy a 60-70-es évek fordulóján olyan új társadalmi mozgalmak jelentek meg, amelyek a keleti filozófiák felfedezése során eljutottak az ökológiai gondolatig. A politológiai szakirodalom például éppúgy ideológiai táptalajnak tekinti e téren Fritjof Capra A fizika taoja című művét, mint a korszerű ezoterikusok. Míg Európa számos államában, például Németországban parlamenti szintig megerősödtek a mozgalmak nyomán alakult pártok (és az EP-ben is van képviselőjük), addig itthon a Lehet Más a Politika meglepetésszerű 2009-es EP-választási szerepléséig kellett várni arra, hogy politikai artikulációt nyerjen az öko-gondolat.

A 20. század végének, az ezredforduló közeledtének egyik kulturális velejárója volt a különböző végítéletkultuszok jelenlétének, a legtöbb figyelmet talán Nostradamus, egy a 16. század elején élt francia udvari orvos, csillagász és látnok feljegyzései kapták (A próféciák). A tömegkultúrában az 1980-as évek közepétől egyre nagyobb teret kaptak jóslatai, melyek ködös megfogalmazásait egyszerű volt a konkrét jelenségekre alkalmazni (pl. a Diana-baleset, ismert katasztrófák, vagy a 2001. szeptember 11-ei események). Azon túlmenően, hogy sokan valódi próféciáknak tartják a jegyzeteket, élénk tudományos vita folyt arról főként Franciaországban, hogy egyáltalán eredeti iratokról vagy utólagos hamisítványokról van-e szó. Ted Daniels philadelphiai professzor és csapata, a The Millennium Watch Institute 1200 olyan nyomtatott művet talált, amely az ezredforduló és a világvége kapcsolatával foglalkozik. A legfrissebb ilyen kultusz egyébként a 2012-es világvégét jövendölő Maja vallás felelevenítése.

A látnokok, próféták, spiritiszták köre számos ismert esetekben szerveződik szekták, amelyek adott esetben objektív mércével mérve is károkat okozhatnak az egyénnek vagy a közösségnek – e tekintetben a legújabbkor sem különb a korábbi évszázadoknál.¹³ Nem kell a 60-as évekig, a Manson-családig visszamenni ahhoz, hogy a tagjai vagy éppen civilek életét követelő vallási, spirituális vagy ezoterikus szektákat találjunk a közelmúltban. Az egyik legismertebb talán David Koresh és davidianus (a Koresh körüli személyi kultusz keresz-

tény körítéssel) szektájának tragédiája, akik az FBI támadása után gyűjtötták magukra a birtokot, ahol meghúzódtak, 90 ember halálát követelve. Évekkel később is vita volt azonban arról, hogy az FBI helyesen járt-e el, amikor megrohanta a házat.¹⁴ A másik legismertebb eset a Marshall Applewhite, a Menny kapuja egyház vezetőjének és 39 követőjének tömeges öngyilkossága. A kereszténységet, a New Age tanokat, a világvége jóslatokat és az UFO-kultuszt sajátosan vegyítő karizmatikus vezető tanításai szerint az 1997 márciusában a Földhöz közeledő Hale-Bopp üstökös mögött UFO közeledett, amely magasabb rendű lényeket hozott, és halálukban csatlakozhattak hozzájuk. Arról kevés adat van, hogy Afrikában, Ázsiában vagy Dél-Amerikában hány áldozatot követelt a különböző kártékony szekták tevékenysége, a legnagyobb tömeges mézárálásként viszont a guayanai Jonestwonban elkövetett tömeges öngyilkosságot tartják, ahol 900 ember ivott egyszerre mérget. A Jim Jones amerikai származású, unitárius, marxista és pünkösdistá tanokat keverő Népek Temploma szektája kapcsán az az összeesküvés-elmélet is előszeretettel felmerül, hogy nemcsak maga Jones volt CIA-ügynök, de a szervezet tömegpszichológiai kísérleteket végzett, amelyek balul sülték el a paranoid vezető kezében. Mindenesetre a több ezer oldalas nyomozati anyagot titkosították. (Meglépő viszont, hogy a <http://www.heavensgate.com/> címen a csoport weboldala mai napig elérhető!)

Európában a Naptemplom Rendje kavarta a legnagyobb port: 1994-97 között közel száz tagja lett öngyilkos az UFO-kultuszt a templomosok hagyományaival vegyítő csoportnak Svájcban, Kanadában és Franciaországban. A Szíriusz-hoz, mint őscsillaghoz való visszatérés reményében elkövetett öngyilkosságokat a több helyszínen felfedezett, csillag alakban elrendezett, szénné égett holttestek bizonyították. Több francia közszereplőt is meggyanúsítottak, hogy ideológusi szerepet töltött be a szektában, amely a bíróság szerint vagyoni- és befolyásszerzés céljából jött létre, és maffiakapcsolatokat is ápolt.¹⁵

Míg keleten államvallás lehet egy-egy misztikus tan (pl. 1946-ig Japánban a 800 istent tisztelő, természetközeli sintoizmus), addig a nyugati világ igyekszik törvényekkel korlátozni az egyes ezoterikus, a természetfeletti vel kapcsolatos tevékenységeket. A közelmúltban éppen Nagy-Britanniában váltott ki felháborodást spiritiszta körökben, hogy szigorítják tevékenységük felügyeletét. 2008 áprilisában médiumok vonultak a Downing Street-re petíciójukkal, annak érdekében, hogy ne vonják vissza az 1951-es „tisztességtelen médium törvényt”. A korábbi szabályozás szerint a vádlónak kellett bizonyítania, hogy a médium csaló. Az uniós jogharmonizáció

miatt azonban a törvényt visszavonták, és a médiumok tevékenységét az általános fogyasztóvédelmi törvények alá vonták, amely jóval kedvezőlenebb volt számukra: a csalásokra könnyebben fény derülhet, és súlyosabb büntetés jár a fogyasztók félrevezetéséért. Bár az EU-t nem lehetett megállítani a határoknál, a médiumok létrehozták a Spirituális Dolgozók Szövetségét, amely azóta is aktív lobbitevékenységet fejt ki.¹⁶

Magyarországon a természetgyógyászok tevékenységét szabályozzák: működésükhöz a település jegyzője ad ki engedélyt szakhatósági eljárások után. A nem konvencionális gyógyító tevékenységeket egy 1997-es rendelet szabályozza, egyes szakterületeket orvosi-, másokat egyéb felsőfokú- vagy szakképesítéshez köti. Az egészségügyi (eü.) törvény, és annak minőségbiztosítási elvei alá eső orvosok több esetben intéztek már támadást a szabályozás ellen: a jegyző nem képes szakmailag felmérni, hogy valóban gyógyító-e mondjuk egy bioenergetikus, semmilyen fogyasztóvédelmi szabály nem védi meg a pácienseket a kuruzslóktól, hiszen követelhetlen gyógykezelési folyamatról van szó. Az ellenzők szerint nem könnyű éles határt húzni a természetgyógyászat és az ezoterikus szolgáltatások között: *„a klasszikusan természetgyógyászatnak minősülő bioenergetikai állapotfelmérés vagy gyógynövényekkel való kezelés éppúgy megtalálható egy >>boszorkányhonlap<< ajánlásai között, mint a rontáslevétel, asztaltáncoltatás vagy egyéb >>magas mágiai<< szolgáltatások.*¹⁷ Európában több helyen – például Norvégiában vagy Svájcban – egyáltalán nem szabályozzák a természetgyógyászatot, igaz nem is tekintik gyógyításnak. Máshol – például Angliában – csak részeit, míg több helyen a hazaihoz hasonlóan bonyolult a rendszer. Nemcsak bonyolult, de félrevezető is a hazai szabályozás, hiszen az egészségügyi

szolgáltatásként üzemelnek a holisztikus gyógyítók, de az eü. törvény szabályozása alá nem esnek. Ugyanakkor a hagyományos orvoslás által egyre inkább elfogadott (vagy legalábbis egyre gyakrabban alkalmazott) homeopátia szintén ide tartozik, vizsgát azonban nem lehet tenni (illetve itthon is az Európai Bizottság szakszerve által akkreditált, az Európai Homeopátiás Bizottság által elfogadott vizsga érvényes).¹⁸ Maguk a természetgyógyászok is szeretnék tisztán látni, mert ez a szakmát tisztességesen művelőknek sem tesz jót.¹⁹

A kuruzslást egyébként a btk. pénzbírsággal bünteti, azonban, ha orvosi tevékenység vagy gyakorlat színvételével történik, börtön is járhat érte. A szkeptikusok szervezetei szerint (mint például a Tényeket Tisztelők Társasága vagy a Szkeptikus Társaság, legismertebb tagjuk egyébként Vágó István televíziós) azonban a mai napig nehéz bizonyítani a kuruzslás tényét. A Gazdasági Versenyhivatal is küzd a maga eszközeivel a csalók, fogyasztókat megtévesztők ellen, és időről-időre akár komoly bírságokat is kiszab, de újabb és újabb vállalkozások próbálják megtévesztetni a fogyasztókat.²⁰

A nemzetközi politikában is rendszeresen lángolnak fel akár határokon átívelő viták az ezójelenségek, az alternatív medicina vagy éppen az „evolúció kontra kreacionizmus” tárgykörében. Míg korábban elsősorban az Egyesült Államok egy-egy településének iskolaszékén bontakozhatott ki akár az állami szenátusig is eljutó vita arról, hogy a darwini vagy éppen a teremtésre alapozott egyházi kánon szerinti biológia könyvekből tanuljanak (még maga George W. Bush elnök is kénytelen volt – bár semlegesesen – megszólalni a témában), addig 2008-ban a tudományos akadémiák, köztük elsőként a brit Royal Society kezdtek kampányba az evolú-

Kormányzati kaland

2007-ben röppent fel a hír a sajtóban, hogy a Gyurcsány-kormány kancelláriaminiszterének testvére, Szilvásy Péter által üzemeltetett kormányzati jósa minisztériumi pénzeket is kap jelentéseiért. A legnagyobb figyelmet az a jelentés kapta, amely szerint a 2006. augusztus 20-ai vihar nem természeti jelenség, hanem tömegpszichózis, a kollektív tudat manipulálása nyomán elkövetett tudatos manipuláció eredménye volt. A Jósda üléseinek – honlapján nyomon követhető – menetrendjébe olyan lényeges kérdésekben adott tanácsok is vannak, mint a válság, nemzetközi kapcsolataink kibővítése, vagy a ferencvárosi időközi választások háttértörténései. Az ellenzéki sajtó számára hónapokig muníciót jelentő történet pikantériája, hogy Szilvásy grafológiai kutatásokat is végzett a később letartóztatott vezetőiről és élénk nemzetbiztonsági kapcsolatairól elhíresült Földesi-Szabó László vezette Egymásért Egy-Másért Alapítvány számára is. A kancelláriaminiszter szerint a Fidesz egy családi tragédiát használt ki, amikor a testvére által működtetett Jósdról tett fel kérdéseket. Szilvásy szerint öcsce leépült és képzelt világban él. A Miniszterelnöki Hivatal pedig közölte: soha nem rendelt meg semmilyen anyagot Szilvásy Pétertől, az általa küldött leveleket pedig azonnal törlik. Eközben a magyar grafológusok szervezete, a Magyar Írástanulmányi Társaság közleményben határolódott el Szilvásy okkult megnyilatkozásaitól.

ciós tanok mellett. Nagy-Britanniában még a buszok oldalán is kampányoltak Darwin igaza mellett, míg 67 ország tudományos akadémiaja, köztük az MTA is állást foglalt az intelligens tervezéssel szemben: *„Meggyőződésünk, hogy a vallásos hit (így a kreacionizmus is) sem nem igazolhatja, sem nem cáfolhatja az evolúció tudományos elméletét, mint ahogy a tudományok sem foglalkozhatnak hitbéli kérdésekkel”*.²¹

HOGYAN VAN JELEN A GAZDASÁGBAN AZ EZOTÉRIA?

Kétségtelen, hogy a 60-as éveket követően fellángoló New Age hatására érték el azonban a gazdasági csúcsukat a spiritualizmushoz, a természetgyógyászatához és ez egyéb, természetfeletti képességekhez kapcsolódó tevékenységek. Igaz, már egy 1859-es keltezésű New York Times cikk is arra figyelmeztet, hogy bizony komoly üzleti megfontolások húzódnak meg a médiumok és egyéb spiritiszták tevékenysége mögött: számos olyan esetről rántotta le a leplet, amely során médiumok gyanútlan, naiv emberektől csaltak ki pénzt.²²

Arról még óvatos becslést sem találtunk, hogy világszerte hány millióan élhetnek a természetfölöttivel ápolat kapcsolatból, azonban a korábbi helyzetet csak tetézi, hogy nemcsak az internet segít a hasonló vállalkozások működtetésében és promotálásában, de a tömegmédiá is minden eddiginél nyitottabb a természetfeletti jelenségek iránt. Brit lapok szerint az ottani spirituális ipar 2009-re 40 millió fontos üzletággá nőtte ki magát.²³ Mindenesetre a 60-as években megkezdődött posztmaterális fogyasztói átrendeződés érezteti a hatását: az emberek nemcsak a környezetbarát termékekre képesek többet áldozni fogyasztói kosarukban, hanem a lelki boldogságot, megnyugvást, bizonyosságot nyújtó tudásra is. A spirituális fellángolás marketing értelemben része annak a folyamatnak, amely a fogyasztókat „élményfogyasztóvá” teszi, az anyagi javak felől a hipervalóság befogadása felé tolva az igényeiket. Ezzel párhuzamosan világméretű jelenség, hogy a nagy egyházak veszítenek vonzerejükből: az Egyesült Államokban tavaly publikált vallási kutatás (American Religious Identification Survey – ARIS) szerint a 18 évvel korábbi adatokhoz képest szinte duplájára (8%-ról 15%-ra) nőtt a vallástalanok aránya.²⁴ A Paper Magazin kutatása szerint az amerikaiak egynegyede tartja magát „spirituálisnak”, de nem vallásosnak.

Arról, hogy mennyit kereshet egy médium, természetgyógyász vagy asztrológus, vagy az emberek mennyit költenek efféle szolgáltatásokra nincsenek adatok. Spiritualizmussal foglalkozó vállalkozók szerint elképzelhető, hogy valaki nyugaton milliomos lett ebből, itthon azonban ez elképzelhetetlen.²⁵ Ennek ellenére a médiában időről-időre teret kapnak (televízió-műsort, sajtórovatot) olyan sztárgyógyítók, guruk, problémamegoldók, sorselemzők (csak említészerűen néhány: Gyurcsok József, Lui Padre, Joshi Barat ld. később), akik minden bizonnyal komoly egzisztenciát alapozhatnak tevékenységükre. Külföldi források szerint egyes sztármédiumok valóban hatalmas üzleti vállalkozásokat építhetnek fel. A legjobb példa talán Uri Geller, aki mentalistaként, különleges érzékeit kihasználva olajvállalatoknak segített új mezőket találni busás megbízási díj fejé-

ben, legalábbis önéletírása szerint. Laura Day, felkapott New York-i látnok („psychic”) például cégekre szakosodott, olyan ügyfelei vannak, mint az X-Box-ot fejlesztő Seagate Technology, akiknek menedzsment tréninget tart és szervezetfejlesztési tanácsokat ad intuíció alapján, vagy menő ügyvédek, akiknek az esküdtszék kiválasztásában segít.²⁶ A médium havi 10.000 dollárért éjjel-nappal rendelkezésre áll, igaz arra törekszik, hogy kevés, de biztos ügyfele legyen. Angol források arra hívják fel a figyelmet, hogy nemcsak a különféle gyorstalpaló képzések népszerűek, hanem az olyan patinás iskolák kurzusai is, mint a 122 éves – Sir Arthur Conan Doyle által is támogatott – College of Psychic Studies, ahol 50 féle, igen költséges alapozó és magasabb szintű képzés között válogathatnak. Angliában megfigyelhető, hogy a spirituális szemlélet korábban az 50 feletti, özvegy nők privilégiuma volt, megszorodtak az olyan 20-30 évesek, aki a gyakorlatban, kapcsolat- vagy karrierépítésre szeretnék használni az auralátást, a látnoki vagy jóstehetségüket.

Az Amerikai Médiumok Szövetségének tavalyi közlése szerint a válság hatására tagságuk 99%-a számolt be klientúrája növekedéséről. A hírt a világsajtó átvette, és rendre helyi adatokkal kiegészítve adta tovább, így jól látható, hogy nemcsak Amerikára igaz: a világon mindenhol megnőtt azok aránya, akik tanácsért, tisztánlátásért szellemi segítséghez folyamodnak – még, ha ez tanácsonként az USA-ban akár 100 dollárjukba is kerülhet. Médiumok szerint minden harmadik érdeklődő „szűz”, soha nem folyamodott még spiritisztához.

Itthon is borsos árat kérnek egy-egy jó tanácsért, kezelé- sért vagy jóslatért (5-20.000 forint is elhangzott egy-egy riportban, interjúban, de az egyéni árképzésbe, az exkluzív, személyre szabott szolgáltatások piacába természetesen nincsen betekintésünk), azonban egyre bővülő piaca van a tanfolyamoknak is, melyek végén magunk is különleges tudás birtokában lesznek. Kétnapos agykontroll tanfolyamot már 28.000-tól találtunk, melyet természetesen újabb panelek követhetnek. Kártyajóslást, tarot vetést, grafológiát, asztrológiai alapismerete- ket 12-16 hónapos rendszerben már havi 3-4.000 forint- ért is tanulhatunk. Komoly márkázási folyamatok zaj- lottak az elmúlt években, az ezotéria szinte minden vál- fajának van szövetsége, akadémiája stb. amelyek időn- ként össze is vesznek a piacért folyó harc során (pl. a Mágusszék és a Boszorkányszövetség néhány éve). Nem ritka, hogy egyetemként hirdetik magukat, mint példá- ul a metafizikusok: „Egyetemen okleveles végzettség le- hetősége!!!” (sic!) áll a hirdetési bannerükön.¹

Már a rendszerváltás körül felfigyelhettünk arra, hogy

megszaporodtak a különféle természetfeletti fogalmak körül csoportosuló, kiadványok (pl. Harmadik Szem, Esélyadók, Nulladik Típusú Találkozások, Ufó Magazin, UFO, Túlvilág, Elixír), amelyek egyrészt a negyven éves kommunista elnyomás alatt felszín alá szorított vélekedéseknek adtak szabad teret, másrészt találkoztak a hirtelen felszabadult, azonban a korábban megszokott világból kiszakított, alapigazságaitól megfosztott emberek spirituális igényeivel, kíváncsiságával. Számos sikeres vállalkozás – köztük talán a legismertebb az Édesvíz Kiadó – vágott bele az ezoterikus irodalom hazai terjesztésébe: hol irodalmi értékkel bír, hol ponyva művek forgalmazásába. Az évek során azonban ezek a művek a speciális könyvesboltok és az újságosstandok polcairól szépen lassan átszivárogtak a mainstream könyvforgalmazásba. 20 évvel a rendszerváltás után ennek kereskedelmi okai vannak: az elmúlt években a miszticizmus iránti érdeklődés újabb világméretű hullámának lehetünk szemtanúi, amely a könyvpiacra is nyomot hagyott.

Dan Brown Da Vinci kódja közel 80 millió példányban kelt el világszerte, Paolo Coelho nemcsak hazájában, Brazíliában bestseller – ahol egyébként a lakosság közel nyolcada él meg intenzív kapcsolatot a szellemvilággal – hanem 59 országban 60 milliós eladást produkált. Nemcsak a hirdetési felületeket árasztják el a különféle vámpírmítoszokat feldolgozó könyvek, de a boltok polcairól is jól fogynak. Stephane Meyer, a Twilight-sorozat szerzője az egyik legnépszerűbb amerikai író: 2009 első negyedévében 5 könyve volt a top 20-ban, forgalma a piac 16%-át fedte le. Akkora kultusz alakult ki a Twilight körül, hogy a turisták előzönlöttek a Washington állambeli Forks városát, ahol a történet játszódik, és végtelen mennyiségű szuvenírt képesek felvásárolni. A mágiáról, boszorkányságról szóló, gyerekeknek szánt Harry Potter könyvek számos rekordot döntöttek meg – még a Vatikán is kénytelen volt foglalkozni velük. Csak az első könyvet ötven nyelvre fordították le és 100 millió felett kelt el, a hetedik, befejező rész 24 óra alatt 11 millió példányban. Összességében több mint 400 millió példány felett jár. Itthon sem más a helyzet. Míg az első kiadásból 5.000 példányt nyomtak elsőre, addig a következőből már 150 ezret, az összesből nagyjából másfél milliót adtak el. Ugyanígy csak a Twilight-széria utolsó darabjából, kizárólag a Bookline internetes áruházában 12 ezer rendelést adtak le. A 2009-es eladási listák szerint itthon erősen szerepelt Dan Brown újabb könyve, a szabadkőműves tematikát feldolgozó Elveszett jelkép – érdekes, hogy a tavalyi év szenzációs újítása, a digitális könyv olvasást lehetővé tevő Amazon/Kindle-alkalmazás fogyasztói listáján is toplistás világszerte. A Libri top 30-ában 12 ezoterikus vagy ahhoz

kötődő fikciós könyv van, Dan Brown vezet, csakúgy, mint a Bookline legfrissebb havi listáját is, ahol a top 10 első felét kibérelték a misztikus-vámpíros krimik. A hazai szerzők között Müller Péter az egyik legnépszerűbb, Szeretetkönyv című műve pedig többszázszáz példányszámú siker. Legutóbbi, Gondviselés című könyve vezet az Alexandránál Dan Brown előtt, itt nem a felnőt, hanem a gyermek szekció érdekes: 10-ből 8 misztikus témában írt fikció.

Az Alexandra honlapján egyébként 450 körüli „ezoterikus” kategóriába sorolt könyvet találunk (ebből kb. 40 feng shui), de az egészség/életmód kategória 1.200 kiadványának is fele-harmada nyugodtan ide sorolható. A Libri Online áruházában esetében is hasonló a helyzet: több mint 640 tételük sorakozik az ezotéria link alatt, közülük 20 a 4.500 Ft feletti kategóriában akár 8.000 Ft-ért is.

EZOTÉRIA A MÉDIÁBAN

Hasonló trendek fedezhetőek fel a média ezotériához való viszonyában, mint amelyekre korábbi, szexualitásról szóló elemzésünkben is rámutattunk. Az évek során az asztrológia, a mágia, a miszticizmus stb. a média bulvár szegleteiből beszivárgott a mainstream médiába, akár fő-műsoridőbe is. Míg pár éve csak a bulvársajtóban olvashattunk horoszkópokat, hihetetlen történeteket, addig ma már nincsen reggeli műsor a kereskedelmi médiában horoszkóp vagy médium nélkül.

Míg nyugaton a jóval szegmentáltabb média-struktúra miatt (sokkal több helyi vagy réteg rádió- és televízió-csatorna) könnyen megtalálták a helyüket a spiritizmus-sal vagy természetgyógyászattal foglalkozó tematikus adások. A 130 csatornát egybegyűjtő, amerikai Sirius satelitrádió ezoterikus programjai között fut például egy olyan napi három órás médium-show (Angels On Call), amelybe napi 15.000 ember próbál meg betelefonálni.

A 90-es évek közepén nálunk is az alacsony nézettségű (például kizárólag kábelen fogható) televíziós csatornákon indult útjára a spiritualizmus, gyógyító energiák, vagy a kártyajóslás köré szerveződő műsorok dandárja. Az egyik első, és legismertebb szereplő talán Gyurcsok József, aki a Budapest TV sztárjaként ezeket vonzott a képernyőhöz, hogy sajátos bioenergetikai technikájával a távból gyógyítsa a betelefonálókat. A magyar sáman hagyományokhoz kötődő gyógyító természetesen „fizikai” praxist is vezet gyógyító centrumában. Ezen túl számos kis életmódcsatorna foglalkoztat még sorselemzőket, élő, betelefonálás műsorában (pl. a Pax TV vagy a Hálózat egyes tagjai). Nem ritka, hogy a hazai médiában reggeli magazinműsorokban, vagy esti bulvármagazinokban, gasztro-reality-kben olyan vendégek bukkannak fel, akik mágiával foglalkoznak (pl. Lui Padre vagy Frabato). Joshi Barat indiai származású sorselemző önálló talk-showt kapott a TV2 délutáni műsorsávjában, komoly kihívást jelentve ezzel az évek óta vezető másik konfliktus-shownak, az RTL Mónika Show-jának.

Uri Geller, a hazai médiában évtizedek óta foglalkoztatott mentalista (korábban „parafenomén” néven illeték) szintén önálló showban kereste méltó utódját. A Kiválasztott magas nézettséggel futott, köszönhetően a szombat esti sugárzásnak. A TV2 évek óta reménytelen küzdelmet folytat az RTL-lel nézettség terén, de a mentalista show jó választásnak bizonyult: a Kiválasztott első adását 1,575 milliónyian kísérték figyelemmel, míg az RTL Klub-ot, amely a Harry Potter 4-et adta, mindössze alig 1 milliónyian. Igaz a kereskedelmileg értékes 18-49-es korcsoportban már szorosabb volt a küzdelem:

579 ezer - 557 ezer arányban. Talán kevesen emlékeznek arra, hogy csak a haza kereskedelmi média történetében új, hogy ilyen figyelmet kapjon a téma. A 80-as évek derekán az elismert, kimondottan kemény riporter hírében álló Déri János kezdte a Nulladik Típusú Találkozások című műsort, melyet később magazin és könyv követett. A parajelenségekről szóló műsor hatalmas népszerűségnek örvendett, egy ország beszélt róla (igaz, ebben a kor monopolisztikus médiaviszonyainak is szerepe volt). Hatalmas vitát generált 2003-ban, hogy az MTV Vízöntő című műsorában kívánt teret adni az ezoterikus gondolatoknak, Vágó István vérbeli szkeptikusként X-aknak címmel indított ellenműsort az ATV-n.

Nemcsak a magazinműsorok terén hódít azonban az ezotéria, hanem a filmek és sorozatok világában is. A brit New Statesman korábban idézett cikke már 2006-ban arra hívta fel a figyelmet, hogy – köszönhetően a médiának – egyre több fiatal akad a misztériumhívők között, trendi a „psychic” a brit fiatalok között, erre néhány sztár (Robbie Williams-et említették) rá is játszik nyilatkozataiban. A cikk az X-akták sorozat nyomán „Generation X-Files”-nek bélyegzi az új generációt, amely a 90-es évek X-generációját váltja. Angliában akkor jó ideje futottak az azóta nálunk is képernyőre került sorozatok, mint a Szellemeikkel suttogó, az Odaát, Buffy, Bűbajos boszorkák stb. amelyek a fiatalokhoz is közelebb hozták a témát. De valóban az 1993-ban indult X-akták nyitotta meg a kaput az UFO- és parajelenségek ilyen típusú tálalása előtt – igaz, ebben a két főszereplő egyike legalább kezdetben szkeptikus. Jól látható a sorozatok hazai nézettségén a fiatalok érdeklődése a téma iránt: a természetfeletti képességekkel megáldott emberekről szóló Hősök első epizódja nemcsak 18-49-ben verte meg a konkurenst, de a 18-39-es kategóriában 50% feletti nézettséget ért el. A sorozat a megváltozott médiafogyasztási szokásokat követve az illegális letöltő-oldalak kedvence is: csak a Mininova fájlcsere-lőn keresztül 2,5 millióan töltötték le a sorozat epizódjait 2007-ben, egy-egy rész is többen, mint a legnépszerűbb filmeket.²⁸

Misztikus/fantasztikus sorozatok nézettsége 2009-ben (teljes: 56 sorozat) ²⁹		
Sorozat	Helyezés/néző 18-49	Helyezés/néző teljes lakosság
Rejtélyek kalandorai	10 – 258 ezer	16 – 516 ezer
Bűbajos boszorkák	18 – 207 ezer	18 – 496 ezer
Szemlékkel suttogó	25 – 162 ezer	41 – 274 ezer
Médium	26 – 162 ezer	37 – 299 ezer
A kiválasztott – Az amerikai látók	28 – 156 ezer	29 – 340 ezer
Láthatatlan ember	30 – 144 ezer	30- 334 ezer
Jericho	37 – 121 ezer	45 – 288 ezer
Day Break – Időbe zárva	40 – 117 ezer	38 – 277 ezer
Hegylakó	45 – 99 ezer	40 – 275 ezer
Odaát	46 – 86 ezer	49 – 156 ezer
Nagy mágusok kulisszatitkai	48 – 77 ezer	51 – 120 ezer
Csillagkapu	52 – 45 ezer	53 – 77 ezer

Természetesen az új médiában, interneten található meg a legtöbb információt az ezoterikáról. Az internetes keresők statisztikái az élbolyban jegyzik a téma domináns kifejezéseit: egyes keresőszó kimutatások szerint a legnépszerűbb „szex” keresések számának negyedével egyenlő például az „asztrológia” keresés, de horoszkópra közel annyian keresnek, mint pornográfiára.

Keresőszavak gyakorisága a Google AdWords szerint (havi)		
Kifejezés	Globális	Magyarország
twilight	45.000.000	630.000
ufo/alien	20.240.000	110.000
isten/god	16.600.000	74.000
horoszkóp/horoscope(s)	12.500.000	673.000
asztrológia/astrology	3.350.000	14.800
spirituális/spiritual (spirituality)	2.380.000	6.600
feng shui	1.830.000	27.100
ezoterikus/esoteric	368.000	27.100
természetgyógyász/alternative medicine	301.000	18.100

Az interneten is különösen a női célcsoport érzékeny a témára. Egy 2009-ben végzett kutatás szerint az internetező nők negyede aktívan keresi az ilyen cikkeket (ez magasabb a divatnál és azonos a lakberendezéssel), közel felük pedig elolvassa őket, ha beléjük botlik, összességében 70%-ukat érdeklí valamilyen mélységben a téma.³⁰ Ezt az érdeklődést igyekeznek kihasználni a különböző ezoterikus szolgáltatásokat népszerűsítő, vagy csak átverésekben szerepet játszó kéretlen e-mailek, spam-ek. Statisztikák szerint a spamek kb. 20%-a csábít felnőtt tartalomra, és közel 4%-a vallási/spirituális témájú, igaz, míg az emberek ugyanilyen arányban találják azt bosszantónak, addig a pornográfiáról 91%-uk nyilatkozott így.

JEGYZETEK

1. A hétféle ezotéria típus elfogadásának összege. A változó értéke 7 és 35 között lehetett.
2. A fennmaradó esetekben (47%) a hatás iránya vagy nem eldönthető vagy vegyes.
3. Komáromy Andor: Magyarországi boszorkányperek oklevéltára. (Budapest, 1910.) idézi: <http://www.freeweb.hu/szabadgondolkodo/konyvtar.php?mit=szegediboszorkanyper>
4. http://hipnozis.repeta.hu/dr._franz_anton_messmer
5. <http://www.historynet.com/the-fox-sisters-spiritualisms-unlikely-founders.htm>
6. <http://lexikon.katolikus.hu/S/spiritizmus%20%28.html>
7. <http://sbk.gportal.hu/>
8. <http://blogz.hvg.hu/200612.aspx>
9. Az asztrológia 12 csillagjegye megfelel egy-egy kb. kétezer éves korszaknak. Mióta az ember a Földön él 7 ilyen korszak telt el. Az új kor kezdete egyesek szerint, „most van”, mások pedig azt állítják, hogy ez már 1962-ben bekövetkezett; ismét mások úgy számítják, hogy a 2000. évvel vette kezdetét. A korszak a teoretikusok szerint szellemi megújulást hoz, és az ember Isten-lényegét teljesíti ki.
10. http://www.magyarKurir.hu/?m_op=view&id=356
11. http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_doc_20030203_new-age_en.html
12. <http://www.adventizmus.adn.hu/irasok/okkult.htm>
13. listaszerű gyűjtés: <http://www.apologia.hu/religion/killer-cults.html>
14. http://www.hetek.hu/hatter/199908/hat_evig_titkolozott_az_fbi
15. <http://epa.oszk.hu/00800/00804/00161/10115.html>
16. <http://www.theswa.org.uk/>
17. http://test.lam.hu/upload/pdf/mondd_te_kit_valasztanal_a_termeszetgyogyaszat_nyomaban-466.pdf
18. <http://www.homeopata.hu/vizsga.php>
19. http://fogyasztok.hu/cikk/20090302/alternativ_gyogyaszat_korkep_es_fogyasztói_tanacsok_akupunktura_kineziologia_homeopatia
20. Gyűjtés a GVH ítéleteiről: <http://szkeptikus.blog.hu/2009/06/02/gvh2009>
21. http://www.mta.hu/index.php?id=634&no_cache=1&backPid=390&tt_news=8007&cHash=7c24a54526
22. http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?_r=2&res=9906E3DB1E31EE34BC4C53DFB4668382649FDE
23. <http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/hokum-or-hope-therapy-a-sceptic-seeks-spiritual-guidance-from-the-modern-day-mediums-1860151.html>
24. http://www.usatoday.com/news/religion/2009-03-09-american-religion-ARIS_N.htm
25. http://beta.nlcafe.hu/noklapja/20080213/az_ezoteria_arnyoldalai/
26. <http://www.newsweek.com/id/142632>
27. <http://www.metafizika.hu/koszonto.php>
28. <http://torrentfreak.com/top-10-most-pirated-movies-and-tv-shows-2007-080101/>
29. <http://www.sorozatjunkie.hu/2010/01/20/magyar-nezettsegi-toplista-01-04-01-10/>
30. <http://antalvali.com/files/images/tabla1.jpg>

INFORMÁCIÓ

Az Image Factory komplex szolgáltatásokat kínáló kommunikációs ügynökség. Szolgáltatásai a nyilvánosság hatékony kezeléséhez szükséges tevékenységeket ölelik fel. Foglalkozik stratégiai tervezéssel, a napi kommunikációs gyakorlat hátterét megalapozó kutatással, kommunikációs tanácsadással, média- és kampánymenedzsmenttel, profilépítéssel, válságmenedzsmenttel, településmarketinggel, kommunikációs audittal, és online arculatépítéssel.

Elérhetőség:
cím: 1053 Budapest, Múzeum krt. 27.
telefon / fax: + 36 1 315 3201
internet: www.imagefactory.hu
e-mail: info@imagefactory.hu

twitter.com/ImageFactory_hu

A TÁRKI 25 esztendeje van jelen a hazai és nemzetközi empirikus társadalomkutatásban. Kiemelt kutatási területei közé tartozik a társadalmi rétegződés és mobilitás, a munkaerőpiac, a jövedelmi eloszlás, a fogyasztás és életstílus, valamint a társadalmi attitűdök vizsgálata. Az utóbbi években egyre több európai összehasonlító kutatást végez az Európai Unió szervezetei és más megrendelők megbízásából. Eredményeit a Társadalmi Riport és a TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés mellett a www.tarki.hu oldalon illetve célzott publikációkban teszi közzé. 2007 óta a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. mellett a cégcsoporthoz tartozik a KOPINT- TÁRKI Gazdaságkutató Zrt. és a TÁRKI - TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Intézet Zrt. is.

Elérhetőség:
cím: 1112 Budapest, Budaörsi út 45.
telefon: +36 1 309 7676
internet: www.tarki.hu
email: tarki@tarki.hu